

Asia: VN/35922/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle ambulanssikuljetusten ja ensihoitopalveluun sisältyvien kuljetusten järjestämis- ja rahoitusvastuun uudistamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksumuutoksia koskevaksi lainsäädännöksi sekä luonnos

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausuntonne ensihoitopalveluun sisältyvien sekä ensihoitopalveluun sisällyttämättömien ambulanssilla toteutettavien kuljetusten järjestämis- ja rahoitusvastuun siirrosta hyvinvointialueille sisältäen ensihoitopalvelun sekä muiden kuljetusten asiakasmaksujen muutokset ja kanavointiratkaisun:

Muistiliitto ry on valtakunnallinen muistisairaiden ja heidän läheistensä kansanterveys-, potilas- ja edunvalvontajärjestö. Toiminnan päämäärä on edistää aivoterveyttä, toimia sairastuneen ja läheisen tukena, vahvistaa heidän ääntään sekä puolustaa heidän oikeuksiaan. Muistiliitto toimii 40 jäsenyhdistyksensä yhteistyö- ja kattojärjestönä.

Muistisairautta sairastavien henkilöiden ja heidän läheistensä kannalta esitetty uudistus sisältää sekä myönteisiä että huolta herättäviä elementtejä.

Muistiliiton näkemyksen mukaan on perusteltua siirtää ensihoitopalveluun sisältyvien ja muiden ambulanssikuljetusten järjestämis- ja rahoitusvastuu hyvinvointialueille. Tämä selkeyttää palvelujen kokonaisuutta ja mahdollistaa paremman yhteensovittamisen muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen kanssa. On kuitenkin tärkeää varmistaa, että hyvinvointialueet järjestävät jatkossa nämä palvelut yhdenvertaisesti ja laadukkaasti, myös haja-asutusalueilla.

Esitetty asiakasmaksu (38,70 €) ensihoitopalvelusta ja ensihoitopalveluun sisällyttämättömistä kuljetuksista on korkeampi kuin nykyinen Kela-korvauksen omavastuu. Vaikka maksut kerryttävät jatkossa asiakasmaksukattoa, muutos voi aiheuttaa epävarmuutta ja taloudellista huolta erityisesti pienituloisille muistisairautta sairastaville henkilöille, jotka eivät välttämättä kykene seuraamaan maksukaton täyttymistä tai hakemaan maksuhuojennuksia. Erityisesti ongelmia saattaisi aiheutua henkilöille, joilla asioiden hoidossa ei ole apuna omaisia, läheisiä tai laillista edustajaa. Heidän kohdallaan hyvinvointialueilla tulisi kiinnittää erityistä huomiota ennakoivaan tukeen ja esimerkiksi vanhuspalvelulain 17 §:ssä mainitun omatyöntekijän neuvontaan, tukeen ja palvelutarpeeseen.

Asiakkaille suunnatut ohjeet ja tiedotus esimerkiksi maksukatosta ja mahdollisuudesta asiakasmaksun perimättä jättämiseen tai alentamiseen tulee antaa muistisairautta sairastavan henkilön kannalta selkeästi ja helposti ymmärrettävällä tavalla.

2. Lausuntonne muista esitetyistä asiakasmaksumuutoksista (indeksisääntelymuutokset ja käyttämättä jätetyn palvelun maksun muutokset):

Muistisairautta sairastavan henkilön näkökulmasta esitetyt asiakasmaksumuutokset saattavat vaikuttaa tilanteesta riippuen maksuihin alentavasti tai niitä korottavasti, kuten perusteluissa tuodaan esiin.

Asiakasmaksujen, tulorajojen ja käyttövarojen sitominen hyvinvointialueindeksiin voi pitkällä aikavälillä johtaa maksujen nopeampaan kasvuun kuin nykyisessä kansaneläkeindeksiin sidotussa mallissa. Tuolloin erityisesti pienituloisten ja paljon palveluita käyttävien muistisairaiden henkilöiden maksurasitus saattaa kasvaa, kun heidän tulonsa eivät kehity samassa tahdissa. Toisaalta on positiivista, että käyttövarat sidotaan samaan indeksiin, mikä voi osittain tasapainottaa vaikutuksia. Lisäksi maksukatto säilyy kansaneläkeindeksiin sidottuna, mikä suojaa paljon palveluita käyttäviä asiakkaita.

Käyttämättä jätetyn palvelun maksun korotus ja laajennus voivat aiheuttaa kohtuuttomia tilanteita muistisairaille, joilla on vaikeuksia muistaa varattuja aikoja tai perua niitä ajoissa, erityisesti, mikäli he hoitavat asioitaan itsenäisesti. Ennen määrättäessä maksua käyttämättä jätetystä palvelusta on erityisen tärkeää, että huomioidaan hallituksen esityksessä HE 129/2020 vp esiin tuodut perustelut kohtuuttomuuden arvioimiseksi. Maksun periminen muistisairaalta henkilöltä saattaa olla kohtuutonta, jos hänellä ei ole käytännössä ole ollut olosuhteidensa takia mahdollisuutta toimia asiassa toisin. Esimerkiksi puhelimitse sovittu ajanvaraus ei välttämättä toimi muistisairaalla henkilön kohdalla. Myös digitaalisten asiointipalveluiden käyttö voi olla ikääntyneelle henkilölle vaikeaa. Olisi tärkeää, että hyvinvointialueiden toimintaprosesseissa huomioitaisiin tosiasiallinen mahdollisuus asiakkaan tilanteen arviointiin ennen maksuunpanoa. Erilaisten muistutus- ja peruutusikäytäntöjen kehittäminen kognitiivisesti vammautuneiden henkilöiden tueksi on tärkeää. Yhdenvertaisuuden kannalta olisi myös tärkeää, että eri hyvinvointialueiden käytännöt vastaavat jatkossa toisiaan.

Muistiliitto nostaa jälleen esiin tarpeen kehittää nopeasti asiakasmaksulain 6 §:ssä tarkoitetun maksukatton seuranta viranomaislähtöiseksi. Maksukatton seuranta ei saisi jäädä asiakkaan oman toiminnan varaan. Erityisesti muistisairautta sairastavan henkilön kohdalla voi kohtuutonta edellyttää hänen kykenevän hoitamaan asiaa. Yhä suurempi osa iäkkäistä henkilöistä ja siten myös muistisairaista henkilöistä asuu itsenäisesti kotonaan. Heillä ei välttämättä ole laillista edustajaa tai läheistä tai omainen /läheinen voi olla itsekkin iäkäs. Maksukattoa koskeva ohjeistus ja sen seuranta oma-aloitteisesti voi käytännössä olla ylivoimaista.

3. Lausuntonne esityksen vaikutusarvioinneista:

Esityksessä on melko hyvin arvioitu esitetyn uudistuksen vaikutukset ikääntyneisiin, sekä palveluita vähemmän ja enemmän käyttävien näkökulmasta. Samanaikaisesti yhteiskunnassa on tehty useita uudistuksia ja mm. korotettu sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuja. Useiden eri uudistusten ja muutosten yhteisvaikutus erityisesti paljon palveluita käyttävien tilanteeseen saattaa olla haitallinen ja asiaan tulisi kiinnittää erityistä huomiota.

4. Edellyttääkö ensihoidon laskutustietojen käsittely muutoksia tietojärjestelmiin (esimerkiksi laskutustietojen saaminen THL:n ylläpitämästä ensihoitorekisteristä hyvinvointialueen laskutusjärjestelmiin)? Arvioi myös muutoksen toimeenpanon aiheuttamia kustannuksia.

-

5. Minkälaisia tietojärjestelmä- ja muita muutoksia ensihoitopalveluun sisältymättömien kuljetusten laskutustietojen käsittely edellyttää? Arvioi myös muutoksen toimeenpanon aiheuttamia kustannuksia sekä toimeenpanoon tarvittava aika.

-

6. Kysymys hyvinvointialueille (mukaan lukien Helsingin kaupunki ja HUS-yhtymä): Millaisia sopimus- ja kilpailutusvaikutuksia esityksellä arvioidaan olevan alueellanne?

-

7. Onko toimialanne lainsäädännössä esteitä sille, että asiakasmaksulakiin nykyisellään sisältyvää viittausta päivähoidon maksuihin (ks. tarkemmin ehdotettu 14 b §) ei jatkossa enää laissa olisi?

-

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Elomaa Sari
Muistiliitto ry